

Unutarnje tržište Europske unije i osnovne slobode

Musa, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:423160>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij *Financijski menadžment*

Marko Musa

**UNUTARNJE TRŽIŠTE EUROPSKE UNIJE I OSNOVNE
SLOBODE**

Završni rad

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij *Financijski menadžment*

Marko Musa

**UNUTARNJE TRŽIŠTE EUROPSKE UNIJE I OSNOVNE
SLOBODE**

Završni rad

Kolegij: Institucijski sustav Europske unije

JMBAG: 0010105182

e-mail: mmusa@efos.hr

Mentor: izv. prof. dr. sc. Anita Freimann

Osijek, 2020.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Undergraduate Study of *Financial Management*

Marko Musa

**INTERNAL MARKET OF THE EUROPEAN UNION AND
FUNDAMENTAL FREEDOMS**

Final paper

Osijek, 2020.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autor predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta: Marko Musa

JMBAG: 0010105182

OIB: 32052689292

e-mail za kontakt: mark0mu54@gmail.com

Naziv studija: Financijski menadžment

Naslov rada: Unutarnje tržište Europske unije i osnovne slobode

Mentorica završnog rada: izv. prof. dr. sc. Anita Freimann

U Osijeku, 2020. godine

Potpis Marko Musa

Unutarnje tržište Europske unije i osnovne slobode

SAŽETAK

U središtu interesa ovog završnog rada nalazi se unutarnje tržište Europske unije i temelji na kojima ono počiva, a to su osnovne slobode kretanja roba, ljudi, usluga i kapitala. Uspostava unutarnjeg tržišta zasnovanog na četiri osnovne slobode kretanja postavljen je kao jedan od glavnih ciljeva Europske ekonomske zajednice prethodnice današnje Europske unije, već davne 1957. godine, potpisom Rimskih ugovora. Unutarnje tržište predstavlja projekt koji je u mnogočemu znatno poboljšao život Europljana. S aspekta potrošača omogućilo je veći izbor dobara i usluga po nižim cijenama, aktiviralo je konkurenciju u svim gospodarskim granama, poboljšalo osobnu sigurnost kroz bolju suradnju pravosuđa i policije i sl.. Povrh svega ono je oformilo fond ideja i talenata koji čini neiscrpni izvor za pronalaženje rješenja za ekonomske i socijalne probleme. Razvitkom ovog tržišta potaknut je i rast globalnih europskih korporacija koje velika sredstva ulažu u istraživanja, razvitak poljoprivrede, industrije, medicine i ostalog. Uz sve boljtitke koje je unutarnje tržište donijelo građanima i dalje postoje određeni problemi koji se prvenstveno očituju u nemogućnosti definiranja jasne granice unutarnjeg tržišta, te stalnom usavršavanju propisa, zakonodavstava, a sve kako bi se slobode koje tržište pretpostavlja, mogle ostvariti u punom smislu te riječi. Stvaranje unutarnjeg tržišta imalo je i vrlo važan psihološki učinak na građane Europske unije. Ekonomije i tržišta su nekada bila definirana prema nacionalnim granicama, te je svako putovanje radi kupovine predstavljalo određeni stresni događaj popraćen carinskim kontrolama i neizvjesnim ishodom. Uspostavom ovog tržišta nisu nestale nacionalne i kulturne razlike stanovnika država članica, ali je integracija pospješila češća putovanja, aktivnije prelaženje granica, te upoznavanje s proizvodima, navikama i mentalitetima ljudi svih država članica Europske unije.

Ključne riječi: Europska unija, unutarnje tržište Europske unije, osnovne slobode kretanja

Internal market of the European Union and fundamental freedoms

ABSTRACT

The core of the interest of this final paper is the internal market of the European Union and its foundations, which are the basic freedoms of movement - goods, people, services and capital. The establishment of an internal market based on the four fundamental freedoms of movement was set as one of the main goals of the European Economic Community, the forerunner of today's European Union, back in 1957., with the signing of the Rome Treaties. The European Internal Market is a project that has greatly improved the lives of Europeans in many ways. From the aspect of consumers, it has enabled a greater choice of goods and services at lower prices, boosted competition in all economic sectors, improving personal security through better judicial and police co-operation and similiary. Above all, it has created a fund of ideas and talents that makes an inexhaustible source for finding solutions to economic and social problems. The development of this market has also led to the growth of global European corporations that invest heavily in research, development of agriculture, industry, medicine and the like. In addition to all the improvements that the market has brought to its citizens, there are still certain problems wich are primarily manifested in the inability to define the clear boundaries of the internal market, and the constant improvement of regulations, legislation and everything that the market is supposed to achieve in the full sense of the word. The creation of the internal market also had a very important psychological impact on the citizens of the European Union. Economies and markets were once defined by national boundaries, and every trip to shopping was a certain stressful event accompanied by customs controls and uncertain outcome. By establishing this market, national and cultural differences between the inhabitants of a member state have not disappeared, but integration has intensified more frequent travel, more active crossing of borders, and getting acquainted with the products, habits and mentalities of people of all EU member states.

Keywords: European Union, Internal market of the European Union, fundamental freedoms of movement

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
1.1. Metodologija rada.....	2
2. Pojam i nastanak unutarnjeg europskog tržišta.....	4
2.1. Faze ekonomske integracije.....	5
2.2. Jedinstveni europski akt.....	10
2.3. Ugovor iz Maastrichta i Europsko gospodarsko područje.....	11
3. Osnovne slobode kretanja.....	14
3.1. Sloboda kretanja roba.....	14
3.1.1. Količinska ograničenja.....	15
3.1.2. Mjere s istovrsnim učinkom.....	16
3.1.3. Novi zakonodavni okvir.....	16
3.1.4. Tehničke prepreke.....	17
3.1.5. Norma ili standard.....	18
3.2. Sloboda kretanja ljudi.....	20
3.2.1. Schengenski sporazum.....	21
3.2.2. Zaposlenost i nezaposlenost na tržištima rada u Europskoj uniji.....	23
3.2.3. Socijalna sigurnost radnika migranata.....	24
3.3. Sloboda pružanja usluga.....	25
3.3.1. Vrste usluga.....	26
3.3.2. Ograničenja slobode pružanja usluga.....	26
3.3.3. Sloboda poslovnog nastana.....	27
3.4. Sloboda kretanja kapitala.....	28
4. Zaključak.....	31
Literatura.....	32
Popis slika i tablica.....	34

1. Uvod

Od samog osnutka Europske unije (engl. *European Union - EU*), jedna od njezinih glavnih ideja je osnutak jednog, zajedničkog, velikog i atraktivnog globalnog unutarnjeg tržišta. Kako bi se to tržište učvrstilo trebalo ga je povezati jedinstvenom valutom euro. Za obje inicijative trebalo je mnogo političke volje, međusobnih dijaloga, te stalnog uklanjanja nadolazećih prepreka i rješavanja problema koji su se pojavljivali u praksi.

Ekonomski razvoj i bolji životni standard bili su misao vodilja u procesu stvaranja jedinstvenog tržišta. Kako bi se zamišljene ideje i postavljeni ciljevi mogli ostvariti, bilo je potrebno postići što veću liberalizaciju ekonomskog tržišta, kroz omogućavanje slobodnog kretanja i nastana osoba i trgovačkih društava na prostorima država članica Europske unije. Na taj način, otvorena su mnoga radna mjesta, konkurencija u ponudi dobara i usluga postala je sve veća, što je rezultiralo snižavanjem cijena, a potrošačima omogućilo veći izbor proizvoda. Ostvarena je bolja suradnja policije i međudržavnih pravosudnih tijela, te je kroz nju, povećana i osobna sigurnost građana. Uz sve ove karakteristike unutarnjeg tržišta, bitno je također napomenuti da je spomenuta liberalizacija dovela i do toga da su se ideje, inovacije i projekti počeli slijevati u jedinstveni nepresušni fond, koji naravno svakodnevno doprinosi boljem životnom standardu građana Europske unije i šire. Sloboda je po svojoj definiciji apstraktan pojam koji označava ideal kojemu se teži u svakom smislu, a njezino ograničavanje popraćeno je uvijek s negativnim konotacijama. Upravo u tom smislu jasno je bilo da za opstanak zamišljenog tržišta građanima mora biti omogućeno slobodno kretanje roba, usluga, kapitala i ljudi.

U prvom dijelu rada prikazana je dugogodišnju povijest Europske unije, te prikazati kronologija postepenog nastanka unutarnjeg europskog tržišta. Tijekom nešto više od 20 godina postojanja, tržište se s 345 milijuna potrošača proširilo na današnjih više od 500 milijuna. Za to vrijeme trgovina između Europske unije i ostatka svijeta se utrostručila. U mnogim sektorima unutarnje tržište povećalo je izbor proizvoda uz snižavanje cijena. Može se spomenuti trostruko snižavanje cijena u području telekomunikacija, osobite prednosti pri korištenju internetske trgovine, veći izbor dobavljača energije, te općenito veća sigurnost i kontrola svih proizvoda. Temeljni stupovi unutarnjeg tržišta su osnovne četiri slobode koji su ugrađeni u Ugovor o Europskoj uniji (1992). Tim ugovorom institucije Europske unije dobile su ovlasti da u obliku

uredbi, direktiva i odluka donose zakone obvezujuće za sve članice a nadređene nacionalnim zakonodavstvima. Opće je poznato da svako tržište bolje funkcionira ako se u njemu koristi jedinstvena valuta. Od 1999. godine euro odolijeva gospodarskim krizama zadržavši kupovnu moć i predstavlja službenu valutu 19 država članica, a ima važnu ulogu i u ostalim državama članicama Europske unije.

U drugom dijelu rada obrađena je središnja tema ovog rada a to su osnovne slobode kretanja, odnosno sloboda kretanja roba, sloboda kretanja ljudi, sloboda pružanja usluga te sloboda kretanja kapitala. Svaka od ovih sloboda detaljno je opisana i prezentirana sa svim svojim specifičnostima i najbitnijim elementima.

1.1. Metodologija rada

Cilj i predmet ovog rada je razrada osnovnih sloboda kretanja kao glavnih temelja razvitka unutarnjeg europskog tržišta. Pri izradi ovog završnog rada korištene su, između ostalima, sljedeće metode: povijesna, metoda analize, klasificiranja i metoda deskripcije.

Povijesna metoda je postupak kojim se na temelju raznovrsnih dokumenata i dokaznog materijala može egzaktno saznati ono što se u prošlosti dogodilo i, po mogućnosti, kako i zašto se to tako dogodilo. Iako se ova metoda najčešće upotrebljava u društvenom i humanističkom području (npr. povijest, filozofija i sl.), ona se također primjenjuje samostalno (rjeđe) ili u kombinaciji s drugim znanstvenim metodama i znanstvenim područjima, jer se manje-više u svim znanstvenim disciplinama istražuju podrijetlo, razvoj, uzroci i posljedice pojava, odnosa i veza u prirodi i društvu (Zelenika, 1998). Povijesna metoda korištena je pri kronološkom prikazivanju nastanka unutarnjeg tržišta, te navođenju pravnih izvora kao i bitnih povijesnih događaja na kojima je tržište nastalo.

Metoda analize je postupak znanstvenog istraživanja i objašnjenja stvarnosti putem raščlanjivanja složenih misaonih tvorevina (pojmovi, sudova i zaključaka) na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente i izučavanje svakog dijela (i elementa) za sebe i u odnosu na druge dijelove, odnosno cjeline (Zelenika, 1998). Ova metoda je vidljiva kod analize svih spomenutih instituta važnih za razvoj i održivost Europske unije i unutarnjeg tržišta. Metodom klasifikacije se rastavlja opći pojam na posebne pojmove, u ovom radu korištena je pri raščlanjivanju pojma osnovnih sloboda na njihove posebnosti i najvažnije karakteristike.

„Metoda deskripcija je postupak jednostavnog opisivanja ili ocrtavanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza, ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja“ (Zelenika, 1998). Ova metoda je korištena pri opisivanju činjenica važnih za unutarnje tržište i slobode kretanja, te je kao takva korištena u cijelom radu.

2. Pojam i nastanak unutarnjeg europskog tržišta

Bitna odrednica i jedan od glavnih ciljeva Europske unije od njezina nastanka pa do današnjih dana bilo je stvaranje unutarnjeg europskog tržišta. Sredstva pomoću kojih se ostvarivao taj cilj bila su otvaranje granica te uvođenje zajedničkih politika i financijskih instrumenata na europskom tržištu. Kako bi se europska integracija razvila u što većem opsegu nužno je bilo ukloniti prepreke radi što jednostavnije razmjene roba, usluga i kapitala, putem formiranja slobodne trgovine između zemalja članica Europske unije. To zapravo znači da su zemlje članice svojim građanima željele omogućiti slobodu kretanja, boravka, studiranja, rada, stjecanja mirovine u prekograničnim zemljama, te trgovinu na širokom konkurentnom tržištu, a sve u cilju postizanja što boljeg životnog standarda.

„Kroz Rimski ugovor iz 1957. godine, Jedinstvenim europskom aktom iz 1986. te Ugovorom o Europskoj uniji iz 1992. godine zajedničko, jedinstveno i unutarnje tržište temelji se na liberalizaciji četiriju sloboda – slobodnom kretanju roba, ljudi, usluga i kapitala“ (Kandžija i Cvečić, 2011). Najbitniji pravni izvor unutarnjeg tržišta predstavlja Ugovor o funkcioniranju Europske unije i to članak 26. istoga kojim su propisane mjere o uspostavi i funkcioniranju tržišnog prostora kroz različite smjernice. Razvitak zamisli o globalnom unutarnjem tržištu posebno je uzeo maha u 80-im i 90-im godinama 20. stoljeća nakon preživljavanja naftne krize koja je uzdrmala gospodarstva diljem Europe, na način da se najveća prednost dala politici ponuda i pristupa tržištu ukidanjem nekarinskih prepreka. „Osnovna načela unutarnjeg europskog tržišta su (Blandin, i dr. 2020):

- ❖ načelo nediskriminacije proizlazi i različitog tretmana domaćih i stranih, odnosno uvezenih proizvoda
- ❖ načelo uzajamnoga priznavanja – proizlazi iz sudske prakse Suda EU i jedan je od načina osiguranja slobode kretanja robe na unutarnjem tržištu.

Kako bi unutarnje tržište moglo funkcionirati bilo je bitno ujednačiti različite gospodarske, političke, kulturne razlike zemalja članica, koje su nametnute zakonodavstvima i regulativama svake pojedine zemlje članice. Tako pravo unutarnjeg tržišta čine odredbe primarnog i sekundarnog prava. Pod primarnim pravom podrazumijevaju se osnivački ugovori (Ugovor o europskoj uniji, Ugovor o funkcioniranju Europske unije) koji su sklopljeni zbog slobode ekonomske aktivnosti u državama članicama, dok se pod sekundarnim pravom

podrazumijevaju uredbe, direktive i druge pravne regule kojima se uređuje funkcioniranje unutarnjeg tržišta. „Pojmovi zajedničkog tržišta, jedinstvenog tržišta i unutarnjeg tržišta često se jednoznačno koriste, premda svaki od tih integracijskih stupnjeva sadržava određene značajne nijanse. Zajedničko tržište, kojeg uvodi Rimski ugovor, etapa je ekonomske integracije koja prema odluci Suda pravde „cilja eliminiranju svih prepreka u komunitarnoj razmjeni radi spajanja nacionalnih tržišta u jedinstveno tržište, stvarajući što je moguće bliskije uvjete za istinsko unutarnje tržište“. Dakle, produbljenje zajedničkog tržišta jedinstveno je tržište, čiji je nastavak unutarnje tržište“ (Kandžija i Cvečić, 2011). Potpisom Ugovora iz Lisabona 13. prosinca 2007. godine, a koji je stupio na snagu 1. prosinca 2009. godine, napušten je izraz zajedničko tržište (engl. *common market*) koji se koristio od Rimskog sporazuma i njegovih izmjena, a zamijenio ga je izraz unutarnje tržište (engl. *internal market*).

2.1. Faze ekonomske integracije

Na primjeru Europske unije može se promatrati razvoj ekonomske integracije kroz navedene faze (Blandin, 2020):

- ❖ Zona slobodne trgovine – najniži, najjedostavniji i najčešći oblik suradnje država koji ima slobodnu razmjenu između zemalja potpisnica koji je oblikovan kao stupanj ekonomske integracije u kojemu su između država članica zabranjene sve prepreke trgovini, poput carina i količinskih ograničenja, ali svaka država članica može prema trećim zemljama primjenjivati svoju vlastitu carinu.
- ❖ Carinska unija – faza integracije u kojoj su sporazumno ukinute carine i količinska ograničenja između država u međusobnoj trgovini, ali su dogovorene zajedničke carinske tarife prema proizvodima koji se uvoze iz trećih država. Nepotrebne su potvrde o porijeklu robe.
- ❖ Zajedničko tržište – obuhvaća djelovanje carinske unije, uključuje slobodno kretanje kapitala, rada i ostalih proizvodnih čimbenika te uključuje slobodu osnivanja poduzeća unutar zajedničkog tržišta.
- ❖ Ekonomska unija – faza ekonomske integracije koja obuhvaća zajedničko tržište, usklađuje područja fiskalne, monetarne i ekonomske politike, te razvija zajedničke politike kao što su poljoprivredna, socijalna, i sl.
- ❖ Monetarna unija – pretpostavlja postojanje zajedničkog tržišta s jedinstvenom valutom i monetarnom politikom, a može se javiti kao kombinacija ekonomske i monetarne unije. Stvara neoporezivo fiksirane valutne stope i potpunu konvertibilnost moneta

država članica ili jednu zajedničku monetu koja cirkulira u svim državama članicama. Implicira visok stupanj integracije makro-ekonomskih i proračunskih politika.

- ❖ Ekonomska i monetarna unija – ekonomska i monetarna integracija država članica u kojoj uz jedinstveno tržište, carinsku uniju, zajedničku valutu i monetarnu politiku postoji i visok stupanj koordinacije i ujednačavanja makroekonomskih i fiskalnih politika kojima se uspostavlja jedinstveno tržište kapitala i jedinstveni platni promet pod vodstvom Europske središnje banke u suradnji sa središnjim bankama država članica.
- ❖ Potpuna ekonomska unija – najviši stupanj ekonomske integracije država članica na kojemu su, uz postojanje ekonomske i monetarne unije, ujednačene fiskalna politika i druge ekonomske politike.

Razvidno je iz navedenog kako je proces stvaranja do potpune ekonomske unije složen proces koji je tekao korak po korak kako bi se zamišljena integracija ostvarila u maksimalnom opsegu. Put ostvarenja koji je započeo stvaranjem carinske unije proći će kroz mnogo stadija kako bi se ostvarilo unutarnje europsko tržište o čemu se govori u sljedećim poglavljima.

Kao što je prikazano u Tablici 1., u cilju razvitka zamišljenog velikog tržišta godine 1968. nastala je carinska unija sporazumom između šest zemalja tadašnje Europske ekonomske zajednice (engl. *European Economic Community – EEC*: Belgije, Francuske, Njemačke, Italije, Luksemburga i Nizozemske). Osnivanje carinske unije predstavlja važnu fazu ekonomske integracije na putu do jedinstvenog unutarnjeg tržišta. Prvi zadatak novonastale unije bio je ukinuti međusobne carine a prema trećim zemljama primjenjivati zajedničku vanjsku carinsku tarifu. Samim osnivanjem unije postavljeni su vrlo konkretni i rigidni ciljevi u odnosu na dotadašnje zone slobodne trgovine, kao što je Europsko udruženje za slobodnu trgovinu (engl. *European Free Trade Association - EFTA*). U dotadašnjim zonama slobodne trgovine svaka je zemlja zadržavala svoju carinsku politiku i vlastitu tarifu prema trećim zemljama. Budući da to nije bio slučaj u carinskoj uniji nužno je bilo provođenje raznih reformi unutar zemalja članica, a koje su predviđale ukidanje administrativnih dokumenta i nepotrebnih carinskih formalnosti. Tako je nakon 1. srpnja 1968. ostvareno slobodno kretanje roba s oslobođenom carinom i bez kvantitativnih ograničenja na uvoz i izvoz robe, te definirana Zajednička poljoprivredna politika (engl. *Common Agricultural Policy - CAP*). Međutim, ostale su razne prepreke tehničke prirode koje su se prikrivale različitim propisima nacionalnih administracija uzrokujući takozvani „rat dokumenata“.

Tablica 1: Kronologija europske tržišne integracije

1957. <i>Rimski ugovor kojim se postavljaju načela zajedničkog tržišta</i>
1959. <i>Početak tranzicijskog razdoblja za ukidanje unutarnjih carina</i>
1962. <i>Europska komisija dobiva ovlasti nad politikom tržišnog natjecanja; započinje Zajednička poljoprivredna politika; Akcijski plan Komisije za transportnu politiku</i>
1968. <i>Kompletirana carinska unija; radnici dobivaju pravo prihvaćanja poslova unutar zajedničkog tržišta</i>
1974. <i>ECJ započinje proces uklanjanja necarinskih trgovinskih prepreka (slučaj Dassonville): „Sva pravila trgovine pojedinih zemalja članica koje mogu ometati, izravno ili neizravno, u stvarnosti ili potencijalno, unutarkomunitarnu razmjenu, smatraju se mjere ekvivalentnog učinka kvantitativnim restrikcijama.“</i>
1979. <i>ECJ potvrđuje načelo zemlje podrijetla kod slobode kretanja roba (slučaj „Cassis de Dijon“): „Koncept mjera ekvivalentnog učinka kvantitativnim restrikcijama uvozu sadržan u članku 30 Ugovora o EEZ-u podrazumijeva kako fiksiranje minimalnog sadržaja alkohola u alkoholnim pićima za ljudsku upotrebu u okviru nacionalnih zakonodavstava također spada u zabrane navedene u tom članku kada se radi o uvozu alkoholnih pića legalno proizvedenih i komercijaliziranih u drugoj zemlji članici.“</i>
1985. <i>Europska komisija pokreće Program jedinstvenog tržišta, razrađen u Bijeloj knjizi o Programu Zajednice za 1992. godinu</i>
1986. <i>Jedinstveni europski akt</i>
1989. <i>Smjernica o uzajamnom priznavanju diploma visokog obrazovanja</i>
1993. <i>Stupa na snagu jedinstveno, tj. unutarnje tržište; ukidanje restrikcija na kretanje faktora proizvodnje i necarinskih prepreka</i>
1994. <i>Pokretanje Strategije za zapošljavanje OECD-a („OECD Jobs Strategy“), s preporukama za rješavanje dugotrajne nezaposlenosti i poboljšanje tržišta rada</i>
1997. <i>Akcijski plan Europske komisije za slobodno kretanje radnika</i>
1998. <i>Stupa na snagu Schengenski sporazum (iz 1985.g.) o ukidanju graničnih kontrola</i>
2006. <i>Prihvaćanje smjernice o uslugama na unutarnjem tržištu („Bolkenstein“)</i>

Izvor: Kandžija i Cvečić, 2011.

Realizacija carinske unije ostvarena je kroz:

- ❖ uklanjanje carina i pristojbi ekvivalentnog učinka,
- ❖ uklanjanje kvantitativnih restrikcija i mjera ekvivalentnog učinka,
- ❖ uklanjanje unutarnjih granica,

o čemu se u nastavku detaljnije pojašnjava.

Uklanjanje carina izvršeno je 1. srpnja 1968. godine kada su ukinute carine na uvoz i izvoz fiskalnog karaktera. Oko ukidanja carina nisu nastale poteškoće budući da su nacionalna tržišta zemalja članica ipak bila zaštićena pristojbama ekvivalentnog učinka. Pristojbe ili takse po definiciji su novčana opterećenja slična, ali ne ista carinama. Upravo zbog širine tumačenja tih pristojbi, unatoč intenciji Suda pravde, one nikada nisu u potpunosti ukinute. Zbog sličnosti pojmova u praksi je teško razlikovati carine na uvoz i izvoz fiskalnog karaktera i pristojbe ekvivalentnog učinka pod koje također spadaju i različita unutarnja oporezivanja (Đurđević, 2004).

Zabrana kvantitativnih restrikcija predviđena je još člankom 30. Rimskog ugovora, dakle prije osnivanja Carinske unije. Ista se odnosi na onemogućavanja zabrana u odnosu na količinu roba u uvozu i izvozu između zemalja članica. Kako bi se ipak zaštitile nacionalne ekonomije, omogućene su mjere ekvivalentnog učinka kvantitativnim restrikcijama. Iste su imale za svrhu djelovanje ka otežavanju uvoza i izvoza bilo koje robe. Te mjere definirane su po Sudu pravde 1974. godine kao „sve trgovinske propise zemalja članica, sposobne spriječiti, izravno ili neizravno, stvarno ili potencijalno, unutarkomunitarnu razmjenu“ (Kandžija i Cvečić, 2011). U takve propise ubrajaju se svi koji imaju bilo kakav utjecaj na razmjenu, propisivanje nacionalnih cijena, favoriziranje domaćih proizvoda u odnosu na uvozne i slično. Tako je npr. njemačko zakonodavstvo mjerom propisalo da voćni likeri moraju imati minimalno 25% alkohola u sebi. Na taj način je pokušalo spriječiti komercijalizaciju francuskog likera „Cassis de Dijon“ prikazanog na Slici 1., koji je u sebi sadržavao između 15% - 20% alkohola. Na ovakvu mjeru Sud pravde je 1979. donio odluku o povredi slobodnog kretanja roba te je svim zemljama članicama naloženo da se reguliraju prema pravilima međusobnog priznavanja (Kandžija i Cvečić, 2011).

Slika 1: Liker „Cassis de Dijon“

Izvor: Carrefour, <https://www.carrefour.fr/p/liqueur-de-cassis-de-dijon-l-heritier-guyot-3104760003855> (3.9.2020.)

Sukladno spomenutom Ugovoru o funkcioniranju Europske unije kojim je predviđeno ukidanje unutarnjih carina početkom 1970-ih godina sve je više jačao spomenuti „rat dokumenata“. Kako bi se ostvario projekt o unutarnjem tržištu Vijeće ministara i Komisija odredili su da do 1. siječnja 1993. godine granice moraju biti uklonjene a promet ljudi i roba od tada ne zahtijeva nikakav carinski dokument (Kandžija i Cvečić, 2011).

Slijedom navedenog, razvidno je kako su carinska unija, uklanjanje granica i uklanjanje kvantitativnih restrikcija rezultati dugogodišnjeg traganja za prihvatljivim rješenjima koja su ostvarivana pomoću niza dokumenata i pravnih regulativa. Sve navedeno, ostvarivano je pak pomnim praćenjem svakodnevnih situacija koje su se događale u praktičnoj trgovinskoj razmjeni među državama Europske unije.

Nadalje u završnom radu prikazati će se kronologija i nastanak najvažnijih sporazuma i ugovora koji su bili važni temelji za uspostavu unutarnjeg tržišta.

2.2 Jedinostveni europski akt

Nakon naftnih kriza sedamdesetih koje su potresle Europu, početkom osamdesetih godina 20. stoljeća, Europom se širio val pesimizma. Stoga su Europska komisija i njezin tadašnji

predsjednik Jacques Delors u siječnju 1985. godine predstavili plan djelovanja koji je imao za cilj uspostavu federalne Europe u obliku unutarnjeg tržišta. Cilj je bio ukloniti sve prepreke, carine, formalnosti i birokraciju do 1992. godine. Europska komisija je 14. lipnja 1985. godine predstavila program ukidanja svih prepreka koje onemogućavaju ostvarenje velikog gospodarskog prostora te slobodnu unutarregionalnu razmjenu. Taj program je poznat pod nazivom Bijela knjiga o ostvarivanju unutarnjeg tržišta koja je prikazana na Slici 2.

Slika 2: Bijela knjiga o budućnosti Europe

Izvor: Edic Zadar, <http://edic-zadar.com/komisija-predstavila-bijelu-knjigu-o-buducnosti-europe/> (3.9.2020.)

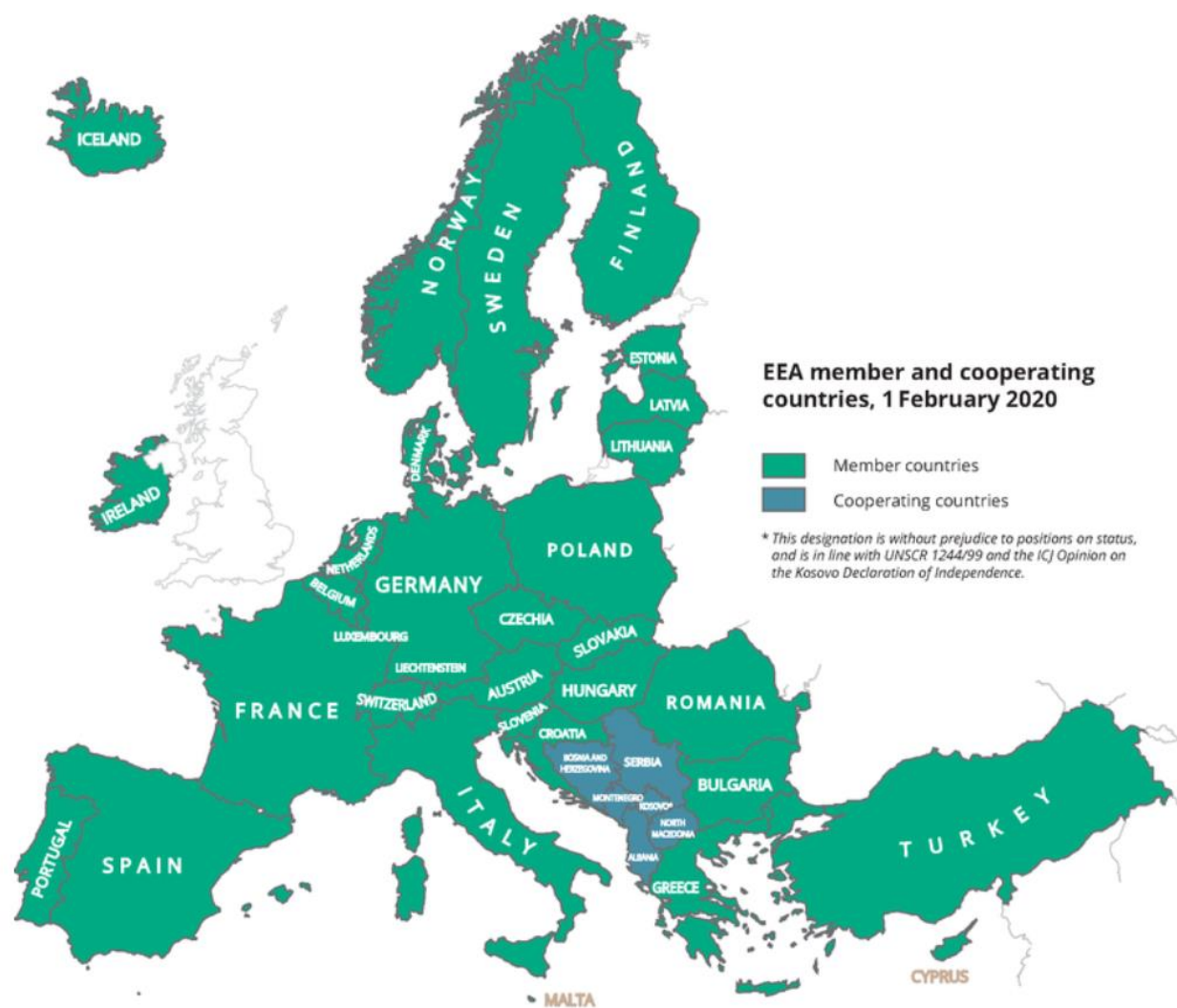
Odlukom Europskog vijeća razrađeni program Bijele knjige je prihvaćen, te su dogovorene izmjene Osnivačkih ugovora potrebnih za dovršenje unutarnjeg tržišta. Program i izmjene Ugovora su prihvaćeni od strane Vijeća ministara 27. siječnja 1986. godine u obliku jedinstvenog okvira, pod nazivom Jedinstveni europski akt, koji je stupio na snagu 1. srpnja 1987. godine. Zakonodavne mjere predviđene Bijelom knjigom i Jedinstvenim europskim aktom mogu se svrstati u tri osnovne skupine (Kandžija i Cvečić, 2011):

- ❖ ukidanje fizičkih granica, ukidanjem graničnih kontrola za dobra i osobe na unutarnjim granicama,

- ❖ ukidanje tehničkih granica, rušenjem nacionalnih barijera za robe i usluge, harmoniziranjem ili međusobnim priznavanjem,
- ❖ ukidanje fiskalnih granica, nadilaženjem prepreka stvorenih posrednim porezima, harmonizacijom ili približavanjem stopa PDV-a i trošarina.

2.3. Ugovor iz Maastrichta i Europsko gospodarsko područje

Sklapanjem Ugovora iz Maastrichta definirani su kriteriji i faze uspostave Ekonomske i monetarne unije, uveden je zajednički naziv „Europska unija“ te je uveden euro kao gotovinski novac. Kako bi se spomenuti kriteriji ostvarili bitno je bilo funkcioniranje unutarnjeg tržišta kao i zabrana bilo kakvih kontrola na kretanje kapitala. Nadalje Ugovorom je istaknuta važnost stabilnosti cijena, čvrste javne financije, te održivi saldo bilance plaćanja. Uveden je termin „državljanstvo EU-a“, kojim se podrazumijevalo nesmetano preseljenje u bilo koju zemlju Europske unije, kao i pravo glasa na europskim i lokalnim izborima. Unutarnje europsko tržište danas obuhvaća više od 500 milijuna ljudi, kojima su pridruženi i Island, Norveška i Lihtenštajn preko mnogih oblasti Europske unije putem Europskog gospodarskog prostora (engl. *European Economic Area - EEA*). Europski gospodarski prostor je nastao na temelju međunarodnog ugovora iz Maastrichta potpisanog 7. veljače 1992. godine između tadašnjih 12 država članica Europske ekonomske zajednice (EEZ) i Europskog udruženja za slobodnu trgovinu (EFTA), a stupio je na snagu 1. studenog 1993. godine čime je službeno osnovana Europska unija. Na Slici 3. prikazane su sve države članice Europskog gospodarskog prostora označene tamno plavom bojom, (EU 27 + Island, Norveška i Lihtenštajn), izuzev Švicarske označene crvenom bojom koja službeno nije država članica Europskog gospodarskog prostora ali sudjeluje na njemu pomoću bilateralnih ugovora s Europskom unijom. Hrvatska je označena žutom bojom, a Island, Norveška i Lihtenštajn su označene zelenom bojom i one su članice EFTA-e, ali ne i članice Europske unije. Velika Britanija označena je svijetlo plavom bojom, a ista je istupila iz članstva Europske unije 31.siječnja 2020. godine (ECB, https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-memore/html/25_years_maastricht.hr.html).

Slika 3: Europski gospodarski prostor

Izvor: EEA, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/eea-member-countries-coverage> (10.9.2020.)

Nakon poduzimanja ovih osnovnih koraka ka realizaciji zamišljenog europskog tržišta, te uspostave konkretnog prostora na kojem je predmetno tržište trebalo funkcionirati, sljedeći pothvati očitivali su se u definiranju nekoliko osnovnih sloboda. Ove slobode definirane su, kako građani Europe ne bi bili sputavani nacionalnim granicama i mogućnostima internacionalnog trgovanja robama, uslugama i kapitalom.

Važno je za napomenuti da su svi spomenuti ugovori bili nužni temelji u koje su države potpisnice utkale svoje ideje, želje i ciljeve, kako bi se osim funkcioniranja trgovine, definirali i drugi važni statusni elementi i prava građana Europske unije kao što su pravo glasa na izborima, mogućnosti preseljenja iz države u drugu državu članicu, itd. Neophodno je bilo

pravnim dokumentima izraziti zajedničke želje i što detaljnije ih definirati, a sve u cilju što boljeg života građana na prostoru Europske unije. Funkcije tržišta koje imamo danas su: informativna, alokativna, distributivna i selektivna. Svaka od navedenih funkcija jednako je važna i svaku je potrebno ozbiljno shvatiti. Po mišljenju autora ovog rada informativna funkcija najvažnija je iz razloga što u današnje vrijeme taj oblik komunikacije ima posebno važnu ulogu. Zahvaljujući razvoju tehnologije i globalizaciji, na tržištu su prisutne nagle promjene, razne prepreke, stalni izazovi, no još uvijek je komunikacija najvažniji element svakog poslovanja iz razloga što prave informacije u pravo vrijeme mogu dovesti do uspjeha na tržištu.

Alokativna funkcija označava resurse koje poslovni subjekti imaju na raspolaganju. Na temelju potrošača odlučuje se što će se proizvoditi jer potrošači utječu na sve odluke na tržištu. Treća, distributivna funkcija istaknuta je jer se tržišnim mehanizmom vrši raspodjela dohodaka. Posljednja, selektivna funkcija pomaže da tržište vrši selekciju poslovnih subjekata. Kvalitetna selekcija dovodi do toga da se nagrađuju oni efikasniji, a kažnjavaju oni manje uspješni.

Jedna od najvažnijih karakteristika unutarnjeg tržišta su osnovne slobode građana, koje čine možda i najvažniju osnovu slobodne trgovine, te će se u nastavku slobode kretanja detaljnije analizirati kako bi se naglasila važnost njihove uloge u uspostavi unutarnjeg tržišta.

3. Osnovne slobode kretanja

Samim osnivanjem Europske unije kao bitan cilj određen je zadatak formiranja jedinstvenog europskog ekonomskog prostora. Tako je člankom 2. Rimskog ugovora određeno da će „Zajednica imati zadaću osnivanje zajedničkog tržišta i postupno približavanje ekonomskih politika zemalja članica, unaprjeđenje usklađenog razvoja ekonomske aktivnosti u ukupnoj Zajednici, kontinuiranu ekspanziju, uravnotežen i stabilan rast, ubrzano podizanje životnog standarda, bliskije odnose između zemalja članica“ (Kandžija i Cvečić, 2011). Na temeljima unutarnjeg tržišta zasnovane su četiri osnovne slobode:

- ❖ sloboda kretanja roba,
- ❖ sloboda kretanja osoba,
- ❖ sloboda pružanja usluga,
- ❖ sloboda kretanja kapitala.

Ove slobode imaju različit učinak ako se promatra njihov utjecaj u odnosu na poduzeća i potrošače (Barbić, 2016):

- poduzeća imaju slobodu tržišnog natjecanja, što znači da im je omogućeno proizvoditi, plasirati i prodavati proizvode prema najpovoljnijim uvjetima za njih,
- potrošači s druge strane imaju šansu birati proizvode najbolje kvalitete i/ili nižih cijena s bilo kojeg nacionalnog tržišta a prema strogo određenim zajedničkim normama.

U nastavku rada detaljnije je pojašnjena svaka od navedenih sloboda.

3.1. Sloboda kretanja roba

Sloboda kretanja roba je prvotno definirana člancima 28. - 37. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Predmetni članci sadrže odredbe vezane uz: carinske uniju, carinsku suradnju i zabranu kvantitativnih ograničenja u razmjeni između zemalja članica. Primjena istih članaka opsežno je vidljiva u presudama slučaja Dassonville (1974.) i „Ribizli iz Dijona“ (1979.). U slučaju iz Dassonvillea istaknuto je da sva trgovinska pravila neke zemlje članice koja mogu poremetiti na bilo koji način razmjenu unutar Unije, imaju se smatrati mjerama ekvivalentnog učinka kvantitativnim restrikcijama. U drugom je pak slučaju proširen pojam uključujući i mjere koje nemaju nužno diskriminacijski učinak između domaćih i uvezenih proizvoda, a ponajprije se tu misli na tehnička pravila. Na području Europske unije utvrđeni su tehnički

propisi kojih se moraju pridržavati i u svoje zakonodavstvo uključiti sve članice Europske unije. Za rizične skupine proizvoda postoje detaljni propisi (npr. lijekovi, kozmetika, tekstil, obuća, motorna vozila, itd.) dok za ostale proizvode postoje minimalni okviri koje moraju zadovoljiti nacionalna zakonodavstva. Posebna pozornost posvećuje se sigurnosti igračaka pogotovo nakon pojave opasnih i nesigurnih igračaka iz Kine, a također i za oružje te kulturna i umjetnička dobra. Unutarnje tržište u svrhu brzog i efikasnog instrumenta sigurnosti koristi RAPEX – sustav brze razmjene informacija kojim je moguće pravovremeno reagirati na pojavu opasnih i neispravnih proizvoda. Nadalje, otprilike jedna polovina proizvoda na području europskog tržišta pokrivena je tzv. harmoniziranim pravilima, dok je druga polovina neharmonizirana, odnosno pokrivena nacionalnim normama, ili uopće nije ničim regulirana. U slučajevima gdje ne postoje harmonizirana pravila na području Europske unije, primjenjuje se načelo uzajamnog priznavanja. Isto načelo pretpostavlja priznavanje nacionalnih propisa i normi proizvodnje svih članica samim automatizmom. Dakako to podrazumijeva postojanje različitih mjerodavnih institucija kao i eksperata u raznim područjima a sve radi osiguranja usklađenosti roba s tehničkim normama i zahtjevima (Kandžija i Cvečić, 2011).

„Ugovor o funkcioniranju Europske unije (UFEU) u članku 36. propisuje ciljeve koji mogu opravdati količinska ograničenja i mjere s istovrsnim učinkom:

- ❖ javni moral, javna politika ili javna sigurnost,
- ❖ zaštita zdravlja i života ljudi, životinja ili biljaka,
- ❖ zaštitu nacionalnih blaga umjetničke, povijesne ili arheološke vrijednosti,
- ❖ zaštita industrijskog i komercijalnog vlasništva.

Mjere s istovrsnim učinkom kao i količinska ograničenja obično su u funkciji protekcionističke zaštite domaće proizvodnje roba. Takve mjere mogu sadržavati raznovrsne propise o sastavu roba, zdravstvenim propisima, trgovinskim pravilima ili radnim pravilima“ (Tadin, 2012).

3.1.1. Količinska ograničenja

„Količinska ograničenja ili kvote su mjere kojima države u određenom razdoblju zabranjuju uvoz ili izvoz robe iznad određene količine i vrijednosti“ (Mintas Hodak, 2010). Ovakva ograničenja otežavaju pristup domaćim tržištima za sve vrste uvozne strane robe. Na taj način se i cijena robe lakše održava na višoj razini nego u slučaju postojanja dozvoljene konkurencije. Zbog toga člankom 34. Ugovora o funkcioniranju Europske unije propisuje: „količinska ograničenja na uvoz i sve mjere s istovrsnim učinkom zabranjene su između država članica“

(Mintas Hodak, 2010). Dakako da su ova ograničenja dozvoljena ukoliko su razmjerna svojoj svrsi i naravno legitimna. Tako je moguće privremeno zabraniti uvoz npr. svinjetine iz određene države zbog pojave svinjske gripe u toj državi.

3.1.2. Mjere s istovrsnim učinkom

Mjere s istovrsnim učinkom kao i količinska ograničenja ometaju slobodu kretanja robe. Tako nacionalne mjere kojima je svrha zaštita: zdravlja, okoliša, potrošača itd., možebitno smanjuju uvoz robe jer su diskriminatorne. U takve mjere ubrajaju se npr. zabrane oglašavanja alkoholnih pića, zabrane rada trgovina nedjeljom, propisi o sastavu prehrambenih proizvoda, itd. Uvođenje navedenih mjera za svrhu ima prvenstveno povećati zaposlenost domaćeg stanovništva. Također sloboda kretanja roba trebala bi osigurati povoljnije cijene za sve potrošače unutar Europske unije. Potpuna gospodarska integracija daleki je zamišljeni cilj Europske unije koji nije lako postići zbog raznih čimbenika. Tako se mora spomenuti da je osim trgovanja unutar granica Europske unije prisutan i uvoz s ostalih kontinenata. Uvoz iz raznih dijelova svijeta prisutan je ponajprije radi jeftinije proizvodnje u siromašnijim državama. Naime u siromašnim državama razvijen je niži životni standard u odnosu na zemlje zapadne Europe, te je uz nižu cijenu sirovina prisutna i jeftina radna snaga. Stoga, ne čudi činjenica da su mnoge europske kompanije svoje proizvodne pogone preselile u države Azije, Afrike ili Latinske Amerike. S druge strane ovi potezi uzrokuju probleme druge vrste jer europske države u takvim slučajevima ostaju bez vlastite proizvodnje i radnih mjesta (Mintas Hodak, 2010).

3.1.3. Novi zakonodavni okvir

Novim zakonodavnim okvirom uzimaju se u obzir postojanje svih gospodarskih subjekata u lancu opskrbe (proizvođača, ovlaštenih zastupnika, distributera i uvoznika) i njihove uloge u pogledu proizvoda. Novim zakonodavnim okvirom priznaju se i različita naličja odgovornosti nacionalnih nadležnih tijela: regulatornih tijela, tijela za prijavljivanje, tijela za nadzor tržišta, tijela odgovornih za kontrolu proizvoda iz trećih zemalja (Službeni list Europske Unije:

EUR – Lex, [https://eurlex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0726\(02\)&from=EN](https://eurlex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0726(02)&from=EN)).

Unutarnje tržište stalno teži poboljšanju uz korištenje tehnoloških dostignuća a sukladno kojima je potrebno ukloniti još uvijek postojeće nacionalne tehničke prepreke. Da bi se prepreke uklonile i olakšalo poslovanje posebice malih i srednjih poduzeća Europska unija je pod

okriljem Novog zakonodavnog okvira pokrenula nekoliko inicijativa s ciljem (Kandžija i Cvečić, 2011):

- ❖ poticanja uzajamnog priznavanja tehničkih propisa i transparentnog informiranja, posebno kako bi se ukinula dvostruka kontrola i testiranje proizvoda i kako bi poduzeća bila bolje upoznata s propisima druge zemlje članice,
- ❖ razvoja zajedničkih okvira za sustave akreditiranja tijela za ocjenu sukladnosti i nadzor neispravnih proizvoda, tj. utvrđivanje jasnih pravila organizacije i rada akreditacijskih ustanova širom Unije koje odobravaju certifikacijska tijela za proizvode na europskom tržištu,
- ❖ pokretanja zajedničkog okvira procjene usklađenosti proizvoda koji dolaze na tržištu putem jačanja primjene i razumljivosti oznake sukladnosti „CE“ :znak za europsku sukladnost prikazan na Slici 4. (fra. *Conformite Europeenne*),
- ❖ olakšavanja registracije motornih vozila koja potječu iz drugih zemalja članica.

Slika 4: Znak za Europsku sukladnost CE

Izvor: Anviltraction.global, <http://www.anviltraction.global/news-and-events/ce-markings--whose-responsibility> (3.9.2020.)

3.1.4. Tehničke prepreke

Zbirka tehničkih propisa nacionalnog zakonodavstva može i u praksi često utječe na otežavanje trgovinske razmjene. „Tehničke prepreke razmjeni rezultat su nacionalnih propisa, u zemljama članicama Unije koji obvezuju proizvođače poljoprivrednih i industrijskih proizvoda na određene kriterije ili usklađenost s određenim normama, ili tehničkim specifikacijama. To je

nužno radi racionalizacije industrijske proizvodnje, zaštite zdravlja potrošača i zaštite okoliša“ (Kandžija i Cvečić, 2011).

Tehničke prepreke sprječavaju razmjenu u većem opsegu negoli carine. Ukoliko se na neki proizvod treba platiti visoka carina, takva prepreka je rješiva. S druge strane ako proizvod ne zadovoljava tehničke propise određene zemlje uvoznice, isti će biti u potpunosti blokiran za to tržište. Nejednakost i neujednačenost propisa unutar zemalja Europske unije, proizvodnim kompanijama i industrijama poskupljuje proizvodnju, jer iste moraju zadovoljiti specifične norme i tehničke propise velikog broja zakonodavstava. Također prethodno opisano pogoduje razvoju većih kompanija i raznih subjekata koji jesu u mogućnosti ispuniti sve dodatne obveze u svrhu zadovoljenja tehničkih propisa, za razliku od manjih poduzeća koja zbog financijske nemoći to ne mogu pratiti. (Kandžija i Cvečić, 2011).

3.1.5. Norma ili standard

Pojmovno određenje pojma kvalitete nije niti malo jednostavno. Upravo navedeno potvrđuju brojni autori kad govore o kvaliteti kao o pojmu koji se koristi na različite načine i to upravo iz razloga jer ne postoji jasna definicija. Kvaliteta je nešto što se doživljava na različit način. Naime, donedavno je pod pojmom kvalitete podrazumijevana tehnička kvaliteta proizvoda. Upravo je ona u svojoj biti upućivala na određenu čvrstoću, konzistentnost kao i manju vrijednost kvara proizvoda (Skoko, 2001).

U potvrdi same kvalitete tehnički ili pak proizvodno usmjerene tvrtke se smatraju da je dovoljno da određeni proizvod zadovolji određene zakonom propisane standarde. Prema njihovome mišljenju tu je mala stopa neispravnih proizvoda na kraju proizvodnog procesa ili je pak mali broj kvarova tijekom upotrebe dovoljno je jamstvo kvalitete njihovih proizvoda (Vranešević, 2000). Osim brojnih općenitih razmišljanja i poimanja kvalitete, brojni su se autori odvažili i na poblize pojmovno određenje iste. Teorije upravljanja kvalitetom najbolje se sagledavaju u suvremenom pristupu kvaliteti. Naime, suvremeno doba kvalitete se naziva tako s obzirom da je upravo kvaliteta postala nerazdvojan dio svih ljudskih aktivnosti od sredstava za zadovoljenje osnovnih egzistencijalnih potreba pa sve do različitih oblasti duhovne nadogradnje.

Postoji više različitih pristupa u pitanju osiguranja kvaliteta te upravljanja kvalitetom koji su definirani te razvijeni u drugoj polovini dvadesetog stoljeća. Upravo su oni sadržani u

teoretskim te u praktičnim radovima te rezultatima rada nekoliko vodećih autora u navedenoj kategoriji. Naglašava se kako je velik doprinos teorije i prakse kvalitete u upravljanja kvalitetom u svom konceptu prikazano od strane autora kao što su Filip C. Krozbi, Deming i drugi. Upravo je na njihovim konceptima zasnovana ukupna današnja teorija i praksa osiguranja kvalitete te upravljanja kvalitetom. Certificirani sustav osiguranja kvalitete je takav da čini konkurentsku prednost, tj. služi kao baza za stvaranje povjerenja između isporučitelja i kupca. Certifikat za sustav osiguranja sustava kvalitete služi čak kao i marketinški instrument. Četvrta faza je faza promjena te proširivanje razumijevanja proizvoda. U ovoj fazi su poduzeća ta koja su orijentirana na budućnost dok je kupac tj. koji postavlja uvjet kakvu zapravo kvalitetu proizvoda ili pak usluge želi (Vranešević, 2000).

Kvaliteta usluga dijeli se u dvije glavne dimenzije: jedna kaže “što” usluga donosi klijentu (rezultat usluge), a druga “kako” se usluga dostavlja klijentu. Uz to, “što” se vrednuje nakon korištenja usluge, a naziva se kvalitetom rezultata kod Parasuramana, Berryja i Zeithamla, tehničkom kvalitetom kod Gronroosa i fizičkom kvalitetom kod Lehtinena i Lehtinena. “Kako” se, pak, vrednuje tijekom procesa pružanja, a naziva se kvalitetom procesa kod Parasuramana, Berryja, Zeithamla, funkcionalnom kvalitetom kod Gronroosa, te interaktivnom kvalitetom kod Lehtinena i Lehtinena.“ (Pepur, 2006).

Godine 1973. Zajednica je definirala zajedničke norme kao još jedan instrument kojim će se spriječiti nove prepreke u razmjeni. „Norma ili standard je dokument donesen konsenzusom i odobren od priznatoga tijela, koji za opću i višekratnu uporabu daje pravila, upute ili značajke za djelatnosti ili njihove rezultate s ciljem postizanja najboljeg stupnja uređenosti u danome kontekstu“ (Trbojević, 2014). „Glavna načela normizacije su: konsenzus, uključenost svih zainteresiranih strana, javnost rada, utemeljenost na postignutome stupnju tehnološkog razvoja i koherentnost zbirke normi (različite norme ne smiju biti međusobno proturječne)“ (Trbojević, 2014). Za normizaciju odgovaraju tzv. normizacijska tijela kao što je kod nas Hrvatski zavod za norme. Cjelokupni normizacijski sustav ima zadatak ukinuti tehničke prepreke u trgovini, te osigurati konkurentnost europske industrije kako u svijetu tako i u samom unutarnjem tržištu. Kako bi se u što većem stupnju mogla provesti tehnička usklađenost proizvoda unutar zemalja Europske unije nužno je voditi zajedničku politiku normizacije. U tu svrhu 1961. osnovan je Europski odbor za normizaciju (CEN), a kasnije i mnogi drugi (CENELEC, ETSI, ISO, itd.)

koji su prikazani na Slici 5. Kao najviši europski regionalni organ CEN usklađuje nacionalne norme zemalja članica, te formira jedinstvenu Europsku normu – EN ili Euronorm.

Slika 5: Europske organizacije za normizaciju

Izvor: ETSI, <http://www.etsi.org/news-events/news/395-news-release-29-june-2012>

(3.9.2020.)

3.2. Sloboda kretanja ljudi

Sloboda kretanja ljudi ima najizravniji učinak na svakog pojedinca koji živi u državama članicama Europske unije. Ona omogućava slobodno kretanje, boravak i rad u bilo kojoj članici Unije, a sve u svrhu osiguranja boljeg i lagodnijeg života i podizanja životnog standarda. Sloboda kretanja osoba podrazumijeva kretanje osoba svih statusa bilo da se radi o radnicima, turistima, studentima, umirovljenicima, itd., a ista je propisana člankom 21. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Jedina obveza koja pretpostavlja uživanje slobode kretanja jest posjedovanje važećeg identifikacijskog dokumenta, ili eventualno registriranje boravka ukoliko se radi o boravku dužem od 3 mjeseca. Prioritet nad slobodom kretanja imaju očuvanje javnog reda, javne sigurnosti i zdravlja, te zapošljavanje u državnim službama. Najvažniji dokument vezan uz ovu temu je Schengenski sporazum iz 1985. godine. Simultano uz slabljenje i ukidanje unutarnjih granica bilo je potrebno jačati vanjske granice Europske unije. Kada se govori o slobodi kretanja osoba, potrebno je osvrnuti se i na unutarnji i vanjski aspekt. Cilj Europske unije pri razvitku slobode kretanja osoba bio je poticanje mobilnosti prvenstveno radnika. Kako bi se potakla stručna osposobljenost, zaposlenost, a time neminovno i gospodarski rast nužno je bilo potaknuti kretanje radnika zbog dotadašnje vrlo slabe pokretljivosti radnika u prekogranične zemlje kao i slabe pokretljivosti na druga radna mjesta. Krajnji cilj dakako jest poboljšanje životnog standarda pojedinca. Nadalje sloboda kretanja smanjuje socijalne pritiske u siromašnijim zemljama, a olakšava ostanak nemobilnom stanovništvu. Pored prednosti

slobode kretanja postoje i nedostaci koji se očituju prvenstveno u iseljavanju siromašnijih područja dok s druge strane urbana velika središta postaju prenapučena (Kandžija i Cvečić, 2011).

3.2.1. Schengenski sporazum

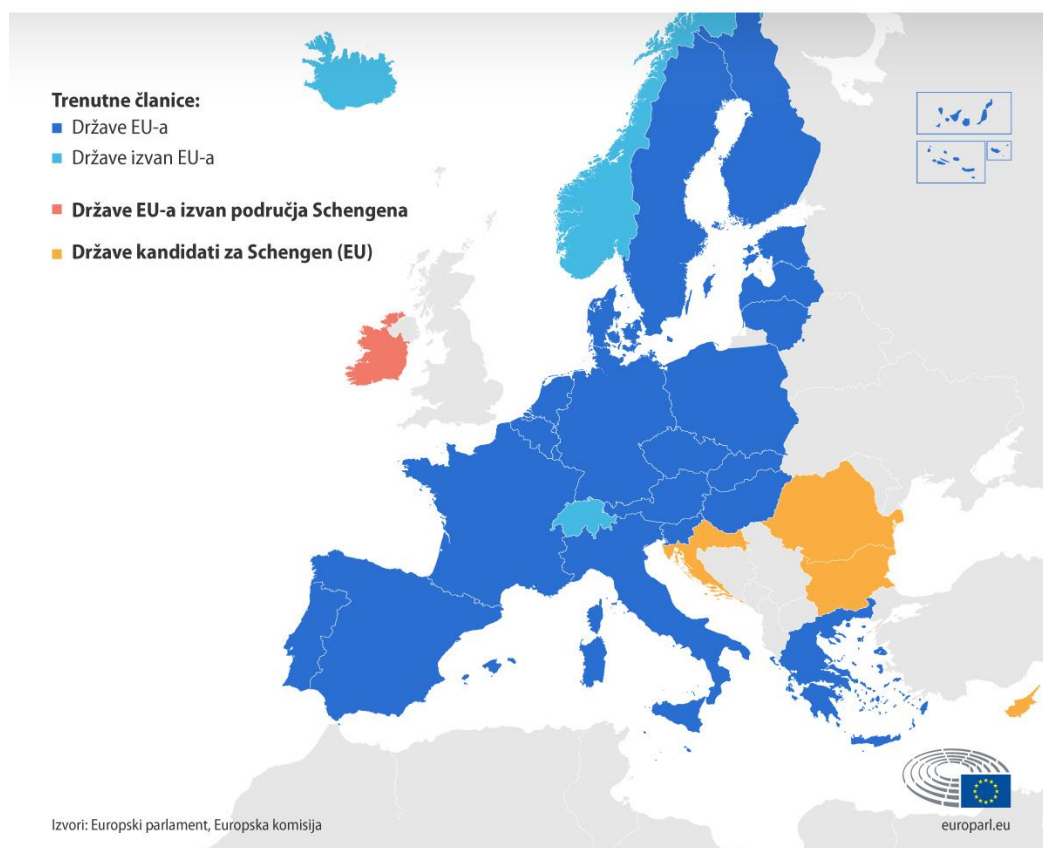
Schengenski sporazum potpisan je 14. lipnja 1985. godine između pet europskih država: Belgija, Francuska, Njemačka, Luksemburg i Nizozemska. Sporazum je potpisan na brodu „Pricneza-Mari Astrid“, na mjestu Mozel, pored Schengena malog mjesta u Luksemburgu. Pet godina nakon toga donesena je Schengenska konvencija kojom je utvrđeno kako će se ukidanje granica provesti u praksi. Samo ukidanje granica, odnosno fizičkih prepreka prilikom prelaska iz države u državu, posljedično se odrazilo na mnoge druge aspekte državnih čimbenika. Schengenski sporazum ukida unutarnje granice među državama članicama, stoga se kao prvo postavlja pitanje kako granice utječu na međunarodnu trgovinu. Granice predstavljaju izravnu prepreku trgovinu, stvaraju dodatne troškove koje je teško mjeriti i na koje utječu razni čimbenici. Davis i Gift (2014) utvrdili su da migracijske politike uspotavljem Schengenskim sporazumom podupiru prekograničnu trgovinu. Ukupna trgovinska razmjena između dviju država članica schengenskog prostora svake godine raste oko 0,10 % , a neto povećanje migracije iz jedne zemlje u drugu od 1% godišnje. Osim na trgovinu, Schengenski sporazum utječe na tržište rada općenito, a posebno na prekogranični rad, to jest na one građane koji svakodnevno putuju u drugu zemlju zbog posla. Slobodno kretanje olakšalo je život takvih radnika, čineći prijelaz unutarnjih granica bržim. Također ima veliki značaj i na turizam (Davis i Gift, 2014).

„Ukidanje nadzora na unutarnjim granicama utječe i na druga područja politika kao što su: kako se nositi s prekograničnim kriminalitetom, putovanje preko granica, prekogranična trgovina i pravosudna suradnja. Stoga se pravila o schengenskom prostoru ne tiču samo slobodnog kretanja osoba nego i viza, azila (1) te policijske, carinske i pravosudne suradnje“ (Vijeće Europske unije, <https://publications.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/b45c4b74-6ae1-41d6-a4a3-8af88ace9928/language-hr/format-PDF/source-67675931>).

Tada je utvrđen i niz kompenzacijskih mjera koje su trebale služiti provjeri na vanjskim granicama, kao i onemogućavanju krijumčarenja droge. Pritom je uspostavljen zajednički sustav za razmjenu informacija – Schengenski informacijski sustav (SIS). Godine 1995.

započelo je stvarno ukidanje graničnih kontrola koje se pristupanjem novih članica u Europsku uniju širilo prostorno i površinski. Pravo slobodnog kretanja u schengenskom prostoru primjenjuje se na otprilike pola milijarde europskih građana, te i svih državljana trećih zemalja koji se nalaze u schengenskom prostoru prikazanom na Slici 6. To znači da strani državljani koji borave u tom prostoru nemaju potrebu za vizom dok im traje boravišna dozvola. Strani državljani unutar prostora mogu se slobodno kretati u razdoblju ne duljem od 90 dana unutar razdoblja od 6 mjeseci. Pravo slobodnog kretanja podrazumijeva izostanak carinskih i drugih kontrola na kopnenim, zračnim i morskim granicama, te nepostojanje fizičkih granica u obliku kućica, rampi i sličnih prepreka (Službeni list Europske Unije: EUR-Lex, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4376504>).

PODRUČJE SCHENGENA

Slika 6: Schengenski prostor

Izvor: Europski parlament,

<https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/security/20180216STO98008/schengen-prosirenje-europskog-slobodnog-prostora-ceka-na-odluku-vijeca> (3.9.2020.)

Vanjska granica schengenskog prostora duga je više od 50.000 kilometara, i obuhvaća na stotine zračnih i morskih luka kao i graničnih prijelaza na kopnenim granicama. Svaka država koja predstavlja vanjsku granicu schengenskog prostora dužna je sama provoditi nadzor na svojim graničnim prijelazima. Radi koordinacije i nadzora osnovana je Europska agencija za upravljanje operativnom suradnjom na vanjskim granicama (FRONTEX). Glavna uloga te agencije je usklađivanje operativne suradnje na vanjskim granicama schengenskog prostora.

Ukidanje granica u praksi bi bilo vrlo teško provedivo bez odgovarajuće kompenzacijske mjere. Upravo zato osnovan je SIS kao zajednička baza podataka za granična i migracijska tijela kao i za tijela za provedbu zakona zemalja sudionica. Bazi mogu pristupiti vlasti na granicama, unutar državnog područja te u inozemstvu u konzulatima. Na SIS se primjenjuju stroga pravila o zaštiti podataka. Zemlje schengenskog prostora primjenjuju pravilo „ne bis in idem“ da se protiv osobe ne može dva puta voditi kazneni progon niti ona može biti kažnjena za isto djelo u raznim zemljama schengenskog prostora (Davis i Gift, 2014).

Između zemalja schengenskog prostora postoji mehanizam kojim se sprječava da ista osoba preda zahtjev za azil u različitim zemljama schengenskog prostora te da se izbjegne rizik da nijedna od tih država ne obradi zahtjev. Prvotno je to bilo uređeno Dublinskom uredbom i Uredbom o Eurodacu, dok se poslije 2013. godine radi na novom zakonodavnom okviru za zajednički europski sustav azila (CEAS). Cilj mu je uspostava područja sa visokim standardima zaštite i solidarnosti temeljenim na zajedničkim poštenim i djelotvornim postupcima azila (Vijeće Europske unije, <https://publications.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/b45c4b74-6ae1-41d6-a4a3-8af88ace9928/language-hr/format-PDF/source-67675931>).

3.2.2. Zaposlenost i nezaposlenost na tržištima rada u Europskoj uniji

Mobilnost radnika omogućila je da radnici iz zemalja s visokim stopama nezaposlenosti i niskim primanjima dolaze u razvijenije zemlje s konkurentnim tržištem ubrzanom i razvijenom proizvodnjom. Obilježje tržišta rada Europske unije trenutno su značajna demografska kretanja, sve veći udio starijeg stanovništva, te niske stope prirodnog prirasta. Ukoliko se očekuje održavanje postojećeg gospodarskog standarda i umjerena stopa rasta, nužne će biti imigracije mladih obrazovanih ljudi. Uobičajeno su se migracije radnika odvijale od juga prema sjeveru, odnosno iz manje razvijenih zemalja u zemlje sa većom mogućnosti zapošljavanja. Tako su u

Europi od početka Europske unije iseljavanja većinom bila iz zemalja Španjolska, Portugal, Grčka, Italija u zemlje srednje Europe i Skandinavije. Proširenjima Europske unije pojavila se bojazan članica da bi slobodnim kretanjem ljudi moglo doći do prevelikih imigracija iz novih članica Europske unije, s obzirom da su iste suočene sa višim stopama nezaposlenosti i nižim razinama nadnica. U tu svrhu 2001. godine Vijeće Europe donijelo je zajedničko stajalište EU-a oko pitanja slobode kretanja radne snage, pri čemu je dogovoren model 2+3+2, odnosno ukupno 7 godina. Radi se o prijelaznim (tranzicijskim) razdobljima u odnosu na kretanje radnika iz novih zemalja članica u stare. U tim prijelaznim razdobljima ipak je donekle ograničen pristup tržištu rada. (Kersan–Škabić, 2015).

3.2.3. Socijalna sigurnost radnika migranata

Odredbe o socijalnoj sigurnosti osiguravaju zaštitu radnika u drugoj zemlji članici, uz primjenu prava nacionalnog zakonodavstva. U svrhu realizacije slobodnog kretanja radnika člankom 48. Ugovora o funkcioniranju prihvaćene su mjere socijalnog osiguranja. S tim mjerama pokriveni su ovi segmenti socijalne sigurnosti: naknade za bolovanje, roditeljske naknade, invalidnine, davanje za slučajevne starosti ili smrti člana obitelji, naknade za povrede na radu. Uredbom 883/2004 uređen je režim socijalne sigurnosti radnika i njihovih obitelji te studenata. Veliki naponi uloženi su u stvaranje okruženja kojim se potiče mobilnost radnika a sa socijalnog aspekta važan institut je uvođenje Europske zdravstvene iskaznice (engl. *European health insurance card*) koja je prikazana na Slici 7. Ta iskaznica omogućuje osiguraniku koji privremeno boravi u drugoj zemlji članici da u slučaju prijema u bolnicu ili dobivanja naknade od zdravstvenoga osiguranja dobije zdravstvenu skrb. Postoji intencija Europske komisije za uvođenje europskog broja socijalnog osiguranja s ciljem pojednostavljenja interakcije mobilnih građana s javnim tijelima (Kandžija i Cvečić, 2011).

Slika 7: Europska zdravstvena iskaznica

Izvor: Tportal.hr, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/hrvati-se-pomamili-za-plavom-zdravstvenom-karticom-20140710> (4.9.2020.)

Kako bi osoba ostvarila pravo na boravak u drugoj zemlji članici na razdoblje iznad 6 mjeseci ona mora obavljati nekakvu gospodarsku djelatnost, ili imati dovoljno sredstava, uz zdravstveno osiguranje kako ne bi opteretila socijalni sustav zemlje u kojoj se nalazi. Navedene uvjete ne moraju ispunjavati osobe koje traže boravak radi strukovne izobrazbe ili su članovi obitelji spomenutih kategorija. Trajni boravak može se steći nakon 5 godina legalnog i neprekidnog vremena provedenog u toj zemlji. Kako bi radnici migranti bili što bolje informirani o radnim mjestima u Uniji, te mogli konkurirati na tržištu rada uveden je Europski sustav objavljivanja ponude i potražnje. EURES (engl. *European Employment Service*) sastoji se od raznih službi zapošljavanja, sindikata, regionalne administracije, te sadrži računalnu bazu podataka o mogućnostima zapošljavanja, životnim uvjetima, mogućnosti smještaja i slično (Kandžija i Cvečić, 2011).

3.3. Sloboda pružanja usluga

Kako je već navedeno sloboda pružanja usluga jedan je od preduvjeta postojanja unutarnjeg tržišta i postulat Europske unije. U smislu članka 57. stavka 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije usluge jesu one koje se uobičajeno obavljaju uz naknadu u mjeri u kojoj nisu uređene odredbama koje se odnose na slobodu kretanja robe, kapitala i osoba. Dakle usluge očigledno moraju biti naplatne i obuhvaćaju aktivnosti industrijske i trgovačke prirode, te obrtništva te strukovne aktivnosti. Obuhvaćaju više od 2/3 vrijednosti europskog gospodarstva, i važan su čimbenik funkcioniranja unutarnjeg tržišta.

Pravni temelj za slobodu kretanja usluga ogleda se u skupu ugovora, aneksa ugovora i obveza sadržanih u nacionalnim tablicama formiranih u tzv. GATS (Kandžija i Cvečić, 2011). GATS je prvi multilateralni sporazumni o trgovini uslugama. Dogovoren je tijekom zadnjih multilateralnih trgovačkih pregovora, tzv. Urugvajskog kruga, a primjenjuju se od 1995. GATS predstavlja okvirna pravila kojima se regulira trgovina uslugama, uspostavljaju mehanizmi po kojima se pojedine zemlje obvezuju na liberalizaciju trgovine uslugama, a ima i učinkovit mehanizam za rješavanje sporova između različitih zemalja (WTO, https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.pdf).

3.3.1. Vrste usluga

Usluge se mogu raščlaniti u odnosu na rezidentnost pružatelja i primatelja usluga. Tako postoje sljedeći slučajevi (Barbić, 2016):

- ❖ pružatelj usluga iz jedne države članice pruža usluge u drugoj državi članici,
- ❖ primatelj usluga iz jedne države članice odlazi u drugu državu članicu gdje se te usluge pružaju,
- ❖ pružatelji i primatelji usluga iz jedne države članice odlaze u drugu državu članicu ili iz različitih država članica u treću,
- ❖ situacije gdje se usluge same kreću, a pružatelj i primatelj usluga ostaju u svojim matičnim državama članicama.

3.3.2. Ograničenja slobode pružanja usluga

Člankom 56. Ugovora o funkcioniranju Europske unije propisano je „ograničenje slobode pružanja usluga unutar Unije zabranjena su u odnosu na državljane država članica koji imaju poslovni nastan u državi članici različitoj od države članice osobe kojoj su usluge namijenjene“ (Tadin, 2012). Opravdana ograničenja obuhvaćaju javnu politiku, javnu sigurnost i javno zdravlje. U skladu sa slobodom kretanja usluga dopušteno je odvjetnicima, savjetnicima, bankama itd. pružati usluge u svim državama Europske unije. Ipak posebnu kategoriju čine usluge za čije je pružanje potrebno steći određene licence, te obrazovne usluge kojima se mogu stjecati diplome i druge kvalifikacije.

3.3.3. Sloboda poslovnog nastana

Poslovni nastan označava pravo pravnih ili fizičkih osoba koje su državljani neke od država članica Europske unije na osnivanje pravne osobe odnosno trgovačkog društva na području države članice koja nije njegova matična država, te uključuje pokretanje i obavljanje samostalne djelatnosti (Čl. 49 UFEU str. 2). Definiranje slobode poslovnog nastana proizlazi iz UFEU te je dio slobode pružanja usluge. UFEU je široko odredio primjenu slobode poslovnog nastana te se ističe kako se sloboda poslovnog nastana jamči i pravnim i fizičkim osobama. Europski sud u svojoj praksi odredio je da svatko može koristiti pogodnosti odredbi čl. 49 do 55 UFEU te se pozivati na primjenu o odredbi o slobodno poslovnog nastana.

Odredbom čl. 49, str 1. UFEU zabranjuje se ograničavanje slobode poslovnog nastana državljanima jedne države članice na području druge države članice. Ta se zabrana odnosi i na ograničavanje osnivanja zastupništva, društva kćeri ili podružnica od strane državljanina države članice koji su pravo poslovnog nastana ostvarili na području druge države članice. Sloboda poslovnog nastana uključuje pravo pokretanja i obavljanja samostalne djelatnosti te osnivanja i upravljanja poduzećima, osobito trgovačkim društvima sukladno pretpostavkama koje pravo države u kojoj se taj poslovni nastan ostvaruje predviđa za svoje državljane. (UFEU, Čl. 49).

Kako se u današnjem gospodarstvu i tehnologiji događaju vrlo brze i dinamične promjene, usluge od općeg interesa nastoji se modernizirati, povećati im efikasnost, te učiniti ih konkurentnijima. Međutim kako su to usluge koje ne doprinose mnogo u profitabilnom smislu već ostvaruju ciljeve solidarnosti i jednakosti, iste su prepuštene zakonodavstvima država članica (Kandžija i Cvečić, 2011).

Što se tiče informacijskog društva a ponajviše elektronske trgovine donose se mnoge smjernice radi jačanja povjerenja među korisnicima interneta. Na Slici 8. slikovito je prikazan proces trgovine putem elektroničkih računala. Posebna pažnja se ulaže u pravila o transparentnosti i uvjetima informiranja pružatelja elektronskih usluga. Smjernicama tzv. telekomunikacijskog paketa nastojalo se omogućiti što bolju konkurentnost u tom sektoru putem autorizacije mreža i usluga, pristupa elektronskim mrežama, obradom osobnih podataka, itd. (Kandžija i Cvečić, 2011).

Slika 8: Elektronska trgovina

Izvor: Investitor, <https://investitor.me/2019/05/04/elektronska-trgovina-i-dalje-bez-globalnih-pravila/> (3.9.2020.)

3.4. Sloboda kretanja kapitala

„Sloboda kretanja kapitala među državama znači da osobe kao i pravne osobe mogu kapital slobodno transferirati u svaku državu članicu Europske unije i tamo obavljati plaćanja i poduzimati poslovne aktivnosti“ (Tadin, 2012). Plaćanjem u kontekstu slobode kretanja kapitala smatra se prijenos novca iz jedne države u drugu po osnovi npr. ugovora o kupoprodaji. Kada se govori o kapitalnim kretanjima misli se na ulaganja. Osvrtom na funkcioniranje unutarnjeg tržišta doprinos slobodnog kretanja kapitala očituje se u protoku sredstava, olakšanoj prekograničnoj trgovini, mobilnosti radnika, olakšanom stjecanju kapitala za pokretanje poduzeća. Kroz sve to stanovnici Europske unije imaju prednosti i mogu doprinijeti razvitku gospodarstva. „Za građane Unije to znači slijedeće mogućnosti (Kandžija i Cvečić, 2011):

- ❖ otvorenja bankovnih računa i štednje u inozemnim bankama,
- ❖ dobivanje bankarskih i hipotekarnih zajmova te usluga osiguranja u drugim zemljama članicama,
- ❖ kupnje dionica stranih poduzeća i investiranja,
- ❖ kupnje nekretnina u drugim zemljama članicama“.

Važnost kretanja kapitala posebno je važna radi stjecanja vlasništva nad stranim trgovačkim društvima, te ostvarivanja aktivne uloge u njihovu upravljanju. Slobodno kretanje kapitala najprije je u suženom omjeru propisano člankom 67. Rimskog ugovora. Tadašnja liberalizacija

kretanja kapitala bila je puno manje razvijena nego kretanje roba i radnika. Kretanje kapitala su u to vrijeme bila dozvoljena samo u nužnoj mjeri dobrog funkcioniranja zajedničkog tržišta. Kasnijim smjernicama nastavljena je liberalizacija tržišta kapitala, a svoju kulminaciju doživjela je 1988. godine, kada su ukinuta sva ograničenja u kretanju kapitala između fizičkih i pravnih osoba u zemljama Europske unije. Slobodno kretanje kapitala bilo je nužno dovesti do savršenstva kako bi se mogla uvesti jedinstvena valuta euro. Nadalje sloboda kretanja kapitala uključuje i pravo stjecanja nekretnina i zemljišta. Tako je građanima omogućeno da u drugim državama članicama kupuju vikendice, stanove ili poslovne prostore. Instrumenti zaštite država članica pri kretanju kapitala jesu prethodna autorizacija i pravo veta. Kako bi se onemogućio financijski kriminal, potencijalno financiranje terorizma, pranje novca, utvrđena su određena pravila kojih se zemlje članice moraju striktno držati, a odnose se na obveznu identifikaciju korisnika, očuvanje dokumenata, provjeru transakcija i sl. Daljnje mjere koje se očituju u ograničenju slobode kretanja kapitala su: zadržavanje poreznih propisa u kojima se različito tretiraju porezni obveznici s obzirom na prebivalište ili mjesto gdje su uložili kapital, uvođenje mjera u svrhu sprječavanja kršenja propisa u području oporezivanja (Kandžija i Cvečić, 2011).

Sloboda kretanja kapitala neophodna je ukoliko se teži ka ostvarenju potpune slobode kretanja ljudi. U današnje vrijeme kapitalizma svaki pojedinac upravlja svojim sredstvima za proizvodnju, te su ona u njegovom privatnom vlasništvu. Sama bit kapitalizma očituje se u slobodi pojedinca da samostalno upravlja svojom imovinom, odnosno kapitalom, pa je stoga nužno svakom pojedincu omogućiti da svoja sredstva usmjerava i ulaže na način i u područja koja su njegov vlastiti izbor.

Nakon prikazanih sloboda kretanja može se zaključiti kako tržište mora i može funkcionirati jedino uz omogućavanje sloboda kretanja. Naime, unutarnje tržište je poput živog organizma, podložnog vječitoj mijeni, oscilacijama i kretanjima. Nije ga bilo moguće oformiti niti osmisliti kao krutu shemu koja bi funkcionirala uz čvrste i neprilagođene propise i pravila država članica između kojih bi bile stroge i formalne državne granice. Upravo suprotno, slobode kretanja bile su nužan preduvjet za samo stvaranje tržišta, a nesporno i za njegov opstanak. Bez slobodnog kretanja ljudi unutar prostora Europske unije nije moguće zadovoljiti potrebe za radnom snagom, koje su dakako veće u naprednijim i razvijenijim državama, nego li u siromašnima.

Nadalje, slobodno kretanje usluga omogućava svim žiteljima veću ponudu, mogućnost izbora kvalitete, dok kretanjem kapitala građani dobivaju mogućnost poslovati i stjecati profit i vlasništvo izvan svojih matičnih zemalja, čime zapravo poboljšavaju kvalitetu svog življenja i šire vidike gledanja na Europu kao globalnu cjelinu.

Ograničenja sloboda kretanja primjenjuju se u samo krajnje ozbiljnim situacijama, radi zaštite općih interesa i zdravlja ljudi, što se dogodilo početkom 2020. godine, ne samo u Europi, već u cijelom svijetu, a radi okolnosti izazvanih pandemijom širenja virusa Covid-19 opasnim po zdravlje i život ljudi. Rezultat ograničavanja sloboda kretanja, prema predviđanjima i statističkim podacima, bit će zatvaranje brojnih tvrtki, gubitak mnogih radnih mjesta, te općenita gospodarska kriza za koju se očekuje da će u nadolazećem vremenu zahvatiti gospodarstva diljem Europe, a koje činjenice svjedoče o važnosti održavanja i potrebe stalnog unapređivanja sloboda kretanja.

4. Zaključak

U ovom radu obrađena je tema unutarnjeg europskog tržišta, odnosno njegov nastanak i razvoj u proteklim desetljećima, te današnjeg funkcioniranja. Kronološki je obrađen dugotrajan proces oblikovanja ove tvorevine, od sklapanja Rimskog ugovora, Ugovora iz Maastrichta, pa sve do pojmova Schengenskog prostora i sloboda kretanja. Opisane su sve poteškoće koje su se pojavljivale u realizaciji ideja oko unutarnjeg tržišta, te mehanizmi kojima se funkcioniranje unutarnjeg tržišta nastoji što bolje usavršiti.

Još od antičkih vremena trgovanje i trgovina su bili vrlo važan aspekt povezivanja ljudi. Prvotno robna a kasnije novčana razmjena važan su kulturološki i komunikacijski most pomoću kojega su ljudi održavali međusobno interakciju i pridonosili boljoj kvaliteti vlastitog života. U današnje vrijeme, unatoč razvoju apsolutno svakog segmenta ljudskog društva, važnost trgovine ostala je na visokom nivou. Povezivanjem država članica Europske unije u homogenu umjetnu tvorevinu nametnuo se logičan slijed u potrebi instaliranja jedinstvenog tržišta unutar krajnjih vanjskih granica Europske unije. Nacionalne, vjerske, političke, kulturološke razlike između građana unutar velikog prostora država članica Europske unije predstavljale su određene barijere pri razmjeni i trgovanju robama i uslugama. Naslijeđeni običaji, kao i razlike u mentalitetima građana raznih zemalja onemogućavale su i gušile nesmetan protok trgovine. Zbog svega navedenog vodeće institucije Europske unije i njezinih prethodnica prepoznale su važnost uspostave unutarnjeg tržišta kao temelj opstanka ove tvorevine. Dokument koji ima esencijalnu važnost u ovoj materiji je Rimski ugovor iz 1957. godine. Nije čudno da je upravo tada u poslijeratnim godinama, nakon što su sve europske ekonomije bile iscrpljene dugogodišnjim ratovanjem, krizama, visokim inflacijama i recesijama, stigla ideja o potrebi poticanja razvoja i trgovine unutar svih europskih država. O veličini projekta stvaranja unutarnjeg tržišta svjedoči činjenica da je od prve ideje, odnosno 1957.godine pa do 1992. godine, kada je donesen Ugovor iz Maastrichta prošlo više desetljeća. Ugovor iz Maastrichta predstavlja drugi važan dokument jer je istim predviđen euro kao zajednička jedinstvena valuta na velikom europskom tržištu. Euru je namijenjena uloga da drži unutarnje tržište na okupu kako bi se što lakše i bezbolnije ostvarile osnovne slobode kretanja. Unatoč svim problemima ostaje činjenica s kojom će se i najveći euroskeptici morati složiti da su unutarnje tržište i njezine slobode donijele puno više koristi nego nedostataka u životu Europljana.

Literatura

Knjige:

1. Barbić, B. (2016). *Sloboda kretanja usluga u EU*. Zagreb: Visoko učilište Effectus, Visoka škola za financije i pravo.
2. Davis, D. i Gift, T. (2014). *The Positive Effects of the Schengen Agreement on European Trade*. *The World Economy* 37 (11)
3. Kandžija, V. i Cvečić, I. (2011). *Ekonomija i politika Europske unije*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
4. Kersan – Škabić, I. (2015). *Ekonomija Europske unije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“
5. Mintas Hodak, Lj. (2010). *Europska unija*. Zagreb: MATE d.o.o.
6. Skoko, H. (2000). *Upravljanje kvalitetom*. Sinergija, Zagreb
7. Tadin, H. (2012). *Europska unija – unutarnje tržište i porezi*. Zagreb: HITTA d.o.o.
8. Trbojević, N. (2014). *Normizacija i razvoj proizvodnih sustava, monografija, Karlovac: Veleučilište*
9. Vranešević, T. (2000). *Upravljanje zadovoljstvom klijenata*. Golden marketing. Zagreb
10. Zelenika, R. (1998). *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog dijela*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

Stručni radovi i publikacije:

1. Đurđević, Z. (2004). *Prijevarena na štetu proračuna Europske unije: pojavni oblici, metode i uzroci*, *Financijska teorija i praksa*, Vol. 30 No. 3, 2006.
2. Europsko vijeće. (2015). *Schengen - Vaša vrata prema slobodnom kretanju Europom*. Dostupno na: <https://publications.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/b45c4b74-6ae1-41d6-a4a3-8af88ace9928/language-hr/format-PDF/source-67675931> [Pristupljeno: 3.9.2020].
3. Pepur, M. (2006). *Kvaliteta usluga u bankarskoj industriji: koncept i mjerenje*, *Market-Tržište*, Vol. 18 No. 1-2, 2006.

Internet:

1. Aviltraction Global. Dostupno na: <http://www.aviltraction.global/news-and-events/ce-markings--whose-responsibility> [Pristupljeno: 3.9.2020.]
2. Carrefour. Dostupno na: <https://www.carrefour.fr/p/liqueur-de-cassis-de-dijon-l-heritier-guyot-3104760003855> [Pristupljeno: 3.9.2020.]
3. ECB, (2017). Pet stvari koje trebate znati o Ugovoru iz Maastrichta. Dostupno na: https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-memore/html/25_years_maastricht.hr.html [Pristupljeno: 2.9.2020.].
4. Edic Zadar. Dostupno na: <http://edic-zadar.com/komisija-predstavila-bijelu-knjigu-o-buducnosti-europe/> [Pristupljeno: 3.9.2020.]
5. EEA. Dostupno na: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/eea-member-countries-coverage> [Pristupljeno: 10.9.2020.]
6. ETSI. Dostupno na: <http://www.etsi.org/news-events/news/395-news-release-29-june-2012> [Pristupljeno: 3.9.2020.]
7. Europski parlament. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/security/20180216STO98008/schengen-prosirenje-europskog-slobodnog-prostora-ceka-na-odluku-vijeca> [Pristupljeno: 3.9.2020.]
8. GATS. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.pdf [Pristupljeno: 2.9.2020.]
9. Investitor. Dostupno na: <https://investitor.me/2019/05/04/elektronska-trgovina-i-dalje-bez-globalnih-pravila/> [Pristupljeno: 3.9.2020.]
10. Blandin, L., Maciejewski, M., Ratcliff, C. (2020). *Unutarnje tržište: opća načela, Europski parlament*, Dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2017/N50904/doc_hr.pdf [Pristupljeno 2.9.2020.]
11. Službeni list Europske Unije: EUR-Lex. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html?locale=hr> [Pristupljeno 2.9.2020.]
12. Struna. *Hrvatsko strukovno nazivlje*. Dostupno na: <http://struna.ihjj.hr/> [Pristupljeno: 2.9.2020.]
13. Tportal.hr. Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/hrvati-se-pomamili-za-plavom-zdravstvenom-karticom-20140710> [Pristupljeno: 4.9.2020.]
14. WTO, https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.pdf [Pristupljeno: 4.9.2020.]

Popis slika

Slika 1: Liker „Cassis de Dijon“	9
Slika 2: Bijela knjiga o budućnosti Europe	10
Slika 3: Europski gospodarski prostor	12
Slika 4: Znak za Europsku sukladnost CE	17
Slika 5: Europske organizacije za normizaciju	20
Slika 6: Schengenski prostor	22
Slika 7: Europska zdravstvena iskaznica	25
Slika 8: Elektronska trgovina	28

Popis tablica

Tablica 1: Kronologija europske tržišne integracije	7
---	---